

ik erover, dat men dat niet heelemaal meent. Het „Hersteld Verband” zou immers dan óók officieel moeten worden gevraagd, zonder onderscheid van personen. Dat wil net zoo gaarne meedoen op die basis als Prof. Haitjema's groep. Maar voorts: we hebben toch ook binnenlanders moeten bevechten in onze debatten over de Schrift? O.a. Prof. Haitjema? En van diens zonden (op gereformerd standpunt kan en mag men het niet anders noemen) tegen de Schrift is nog lang niet alles besproken. Ten deele, omdat er soms wat lang geslapen wordt, ook door officieel tot waken geroepen; ten deele, omdat Prof. Haitjema voortdurend weer zijn problemen verschuift, gelijk ik reeds aantoonde. Maar in elk geval is duidelijk, dat hij van het Schriftvraagstuk maakt — ook nu nog — wat wij in Dr Geelkerken hebben veroordeeld. Prof. Haitjema is honderdmaal erger afwijker van de gereformeerde Schriftopvatting dan Dr Geelkerken. Mij komt het als een onrecht voor, dat we Dr Geelkerken hebben afgewezen op zulk een tijd, en in zulk een fase van diens theologisch denken (eerst later toch ging hij wat barthianiseeren in zijn blad), waarin hij geen honderdste deel had bedreven van de overtredingen, die Prof. Haitjema tegen de Schrift beging door zijn barthianisme, — terwijl dan velen van dezelfde menschen, die Dr Geelkerken ongereformeerd noemen Prof. Haitjema inhalen in een congres VAN gereformeerden. We zijn dus niet klaar met de „handhaving” der belijdenis te zien als een kwestie van binnenland — tegenover buitenland. Het is al heel lang een kwestie van binnenland-binnenland. En wat voorts dat buitenland betreft: ook hiertegenover wrekt zich het congresseeren met wederzijdsche qualificatie als gereformeerden. We hebben nu al eens een paar keer hooren klagen over het droevige feit, dat Nederland, met zoo-veel gereformeerden, en zoo-veel theologen, en een gereformeerde universiteit en een gereformeerde theologische hogeschool, helaas door een „doodende critiek” verhinderd was dat buitenland te helpen en voor te lichten. Men moge mij, nadat ik ook in persoonlijke gesprekken heb trachten aan te wijzen, hoe het verlangde congres WEL kón komen, desverlangd ook met den Heer Prof. Dr Th. L. Haitjema erbij, men moge mij, zeg ik, dan thans vergeven, dat ik ronduit tegenover die eveneens zonder omwegen gesproken klacht over doodende „critiek” wijs op deze zeer nuchtere waarheid: omdat men niet heeft willen luisteren naar de heelemaal niet doodende, maar opwekkende critiek, heeft men zich in een positie van onmacht gebracht, die juist voor het calvinistische Nederland meer dan armoedig, ik zeg erbij, meer dan schuldig is. Het buitenland helpen? Natuurlijk! Maar wie het buitenland, het gereformeerde buitenland HELPEN wil, die moet aan die arme in het barthianisme verstrikt goedgebedeelde gereformeerden van buiten eens een congres presenteren, waarin het barthianisme wordt afgewezen, afgewezen, afgewezen, en bewezen wordt, dat het met de gereformeerde theologie onbestaanbaar is. DAT WARE: HET BUITENLAND HELPEN. Dat ware: de gereformeerde werkers weer eens uit een warnet halen, waarin ze nog verstrikt liggen, bij gebrek aan Calviniekennis, en goede universitaire opleiding. In plaats echter daarvan zien wij het hönende feit, dat het gezegende Nederland, met zoo-veel Kamper en Amsterdammer professoren, en met zoo'n breed calvinistenvolk gezegend, dan eindelijk toch een paar menschen uit — gelukkig zeer gedunde geleerden — bijeen kan brengen met buitenlanders, hier op dézen bodem; maar dan met dit voor Dr Haitjema inderdaad joyeuse feit, dat men aan het buitenland den eenigen royalen Barthiaan presenteert als — gereformerd. Het is even ironisch, als het andere feit, dat deze hoogleeraar Haitjema zelf een boek begint met een klacht over het feit, dat Nederland geen leiding meer geeft aan het buitenland, en intusschen de man is, die den buitenlander Barth hier op alle manier heeft populair gemaakt. De man, die zich van de oppositie van gereformeerden als mij denkt te kunnen redden met de inventie van een „perfectum praesens”, meenende, dat deze buitenlandsche import calvinistisch zijn kan.

En nu ten derde. Prof. Grosheide somt de verschillen op: overheid, kinderdoop, kerk... en Schrift. De een verschilt hierin, de ander daar. Zullen we elkaar dan om de 3 eerstgenoemde verschillen NIET, om het laatste WEL het mooie praedicaat van „gereformeerd-in-ruimen-zin” weigeren?

Eerlijk gezegd: ik begrijp dat niet. Alsof een andere meening omtrent de Schrift op één lijn staat met een andere meening inzake kinderdoop, etc.! Maar Prof. Grosheide weet natuurlijk, dat een afwijking inzake de Schrift tenslotte ALLES anders kan doen worden. Men kan verschillen over de vraag, of de Schrift den kinderdoop eischt, de overheid die en die taak oplegt, de kerk zoo en zoo ziet. Best. Maar in al die gevallen gaat men uit van een overeenkomstige Schriftbeschouwing. Maar als iemand over de Schrift, de termen der openbaring, principieel andere meeningen er op na houdt, en jaar in jaar uit verdedigt, dan is dat een heel ANDERS te taxeren meningsverschil. De belijdenis heeft niet, zooals een wetenschappelijk boek het zou doen, de artikelen over de openbaring afzonderlijk gegeven als de inleiding op het thetisch of anti-theetisch deel, het materiele. Niettemin doen deze artikelen als zodanig dienst. Ieder weet toch, dat een andere meening inzake de openbaring als KENNISBRON, en over de KENNISWIJZE heel den strijd over alle geloofspunten beheerscht? Wie in betrekking tot prolegomena (de inleidingskwestie) van ons verschilt, en dan wel fundamenteel, met dien kunnen wij vooralsnog niet

praten; want e e r a t moet op dat punt de eenheid hersteld, of de illusie van eenheid duidelijk gebroken zijn.

Kinderen in een gezin kunnen onderling van meening verschillen over de vraag, of vader en moeder dit hebben gecommandeerd, dan wel dat; of ze dit eischen, dan wel iets anders. Zoolang ze echter vasthouden, dat vader en moeder betrouwbare, en verstaanbare menschen zijn, en gezaghebbend, zal dat zoo erg niet zijn. Komt er echter eenje onder de broertjes, die zegt: jullie verschillen van meening over de vraag, of we van moeder 1 of 2 beschuitjes-mogen-nemen bij de thee (punt a) of over de vraag, of we van vader fietsen mogen op Zondag (punt 2), maar IK verschil met jullie allemaal van meening over het gezag van vader en moeder, of, IK meen, dat ze hun bevelen zoo niet meenen als ze ze zeggen, dat je dat allemaal dialectisch zien moet, — nu, dan is de kinderschare wel zeer dwaas, als ze dat laatste verschil van meening noteert als punt 3, waarover in den boezem des gezins meningsverschil is. Want nr. 3 is ongemeen veel ernstiger dan nr. 1 en 2; het grijpt op alle andere punten in.

Ik weet, dat deze beeldspraak kwalijk riekt vanwege de populariteit; ik weet ook, dat men, desgewenscht, er grappes of schimpscheutjes over of tegen aan werpen kan. Maar ik wou het populaire beeld toch maar eens gebruiken. Want het volk moet weten, hoe het staat, als Prof. Haitjema, in plaats van bestreden te worden als ongereformeerd in het openbaringsvraagstuk, wordt ingehaald, en onder ons erkenning vindt, althans een qualificatie, die publiek is, en die uit een oogpunt van algemeene leiding aan het gereformeerde leven (de middelbare scholen, de barthiaansche „angehauchte” kandidaten, soms ook dominees) funest is. Men heeft door deze publieke daad de debatten voor een tijd vertroebeld, de gereformeerde zaak achteruit gebracht. En dat was niet noodig geweest. Men had kunnen vergaderen met wie men maar begeerde, zonder een streep te halen door het levenswerk van eigen broeders, zonder een man onder de gereformeerden te halen, ALS „gereformeerde”, die óók onder de ethischen c.s. reeds vasten voet gezet heeft.

Volgende week verder.

K. S.

Nogmaals: Een Gereformeerd predikant onder de ge-ljkschakelaars. (II.)

Uit wat Dr v. d. Vaart Smit mij voorts ter inzage gaf, ter verdediging van zijn standpunt heb ik, mij thans voor het 2e artikel zettende, eerst geschift die stukken, waarin hij tracht aan te toonen, dat hij wel degelijk door de rijkskerk-regering was aangewezen, en geen verkeerd indruk heeft gewekt omtrent herkomst en omvang van de hem verleende mandaten. Dr v. d. V. S. houde mij ten goede, dat ik deze stukken niet in extenso overneem. Ik heb uitdrukkelijk geschreven, dat ik me niet uitliet over de al-of-niet-juistheid van wat geschreven is over Dr v. d. V. S.'s in het buitenland gegeven voorstellingen met betrekking tot die herkomst en den omvang der hem gegeven mandaten. Had ik hem beschuldigd, dan zou ik hem hier geheel het woord moeten geven. Ik heb dat evenwel niet gedaan. Ik heb slechts gezegd: men ziet, dat er van de bemiddelingspogingen wel niet veel terecht komen zal. En voorts heb ik, naar ik meen, me niet vergist door rijksregering en rijksKERKregering met elkaar te verwarren. Het laatste woord liet ik dadelijk op dezelfde manier zetten, als zooeven. Ergo kan ik deze dingen hier voorbijgaan.

Andere punten vragen nog de aandacht; maar die moeten wegens plaatsgebrek weer wachten tot een volgend nummer.

K. S.

Is de N.S.B. Christelijk? (XVI.)

Tenslotte leidt dit alles tot een staatsvergoding en een dictatuur, die door en door onchristelijk zijn.

Men moge tegen de beschuldiging van staatsabsolutisme zich te weer stellen, maar als wat deze Heeren willen, niet dat is, wat is het dan toch eigenlijk wel?

„Elke burger is mede de staat” (wat wij al vast bewisten) „maar als het ware” (wat is dat?) „en algemeene (???) van de burgers” (dat moet de heer Mussert dan zeker van zichzelf constateeren) „is hij als de beheersching der afzonderlijke burgers de overheid (het regeerend en bevelende) tegenover de enkele burgers, die als geregeerden den plicht tot gehoorzaamheid hebben” (3, 15/16).

Hier is geen sprake meer van een regeeren bij de gratie Gods (waar die t e r m hier behouden mocht zijn gebleven, vereischt dit loochening van uitspraken als deze, welke immers geheel en al den Wetgever God buiten beschouwing gelaten heeft, en voorts met de mythe van „het algemeene” van „de” burgers werkt).

En voor een regeeren naar den wil Gods blijft geen mogelijkheid meer over. Is toch „de algemeene wil” (3, 16) de staat, de overheid, en moet de enkeling zich laten richten, ook berechten, door „het algemeene” (deze pure abstractie), dan laat men zich feitelijk slechts richten en berechten door de — natuurlijk a posteriori door de heeren dictatoren nog grootendeels nader uit te werken — mythe, waarmee dictatoren de massa vooraf hebben geïnfecteerd.

En als we dan de officiële beginselverklaring der N. S. B. verder over den staat hooren doorslaan, houden we ons hart vast.

De staat, „onze ethische waarde en waarheid”! De staat IS het tot zelforganisatie gekomen RECHT, de hoogste vorm van recht, als welke organisatie de staat tevens BOVEN het recht staat, d.i. dit vaststelt, verandert, opheft. Hier wordt de tot macht gekomen regeerder-burger, die „het algemeene” vertegenwoordigt, tenslotte boven het recht gesteld; maar als „het algemeen”

is hij een fictie, en dan een god-looze fictie. Intusschen zal de concrete dictator-van-vleesch-en-bloed, die natuurlijk met dit „het” niets anders te maken heeft, dan dat hij er door op het kussen kwam, zich een macht van rechts-vaststelling toemeten, die in elk geval zijn staat absolutistisch maakt.

Het „recht” vaststellen, veranderen. Men zou hier nog kunnen onderhandelen over de onderscheidingen tusschen het recht, dat menschen hebben vastgesteld, en het recht, dat God ons heeft bekend gemaakt door Zijn Woord. Maar het heeft geen zin meer; omdat in heel den onderbouw van deze staatsleer ons herhaaldelijk God, en dus ook de openbaring, en dus ook het recht als van God gegeven buitengesloten bleek. Men krijgt dus niet anders dan een tot in de hoogste macht over ons geplaatste personificatie van de menselijke autonomie.

En achter dit heidendom hinken nu waarlijk ook nog lieden, die christelijk willen heeten.

K. S.

UIT DE HISTORIE

Het eeuwfeest der Afscheiding.

IX.

Op reis naar den koning.

Daar de kerkeraad van Ulrum besloten had den geschorsten leeraar met een toen reeds min of meer bekend persoon, Poppe Rijkerts de Wit, catechiseermeester te Wildervank, de man die nog vóór De Cock definitief zou worden afgezet door het bemoeien van den liberalen dominee Oosterbeek, naar den koning te zenden, kon De Cock niet voldoen aan den oproep van Ds Cremer, te verschijnen voor eene commissie uit het Provinciaal Kerkbestuur. Hij had zelfs de gelegenheid niet daarvan in eigen persoon bericht te doen, daarom schreef zijne vrouw een briefje tot verontschuldiging; overigens typeerend door haar nederig verzoek, niet aan De Cock ten kwade te willen duiden, dat hij niet aan den oproep konde gehoor geven. Met een stuk van den kerkeraad voor den koning in den zak toog de gejaagde en geplaagde op reis. Sievert Luninga vergezelde hem. Over Groningen ging de reis naar Assen. Daar voegde De Wit zich bij hen, en na aldaar de broeders te hebben bezocht, werd de reis door het drietal voortgezet naar de Smilde, het toen nog niet aanzienlijk dorp van onzen tijd, doch destijds een Bethanië voor De Cock, wijl hij er dierbare vrienden had. Deze mannen konden met D o e d e v a n A m s w e e r, dien edelen Groninger landedelman uit de dagen der Hervorming van „Stad en lande”, in oprechtheid betuigen „Mijn voeten sijn m i j n R i j d t - P e e r d e n g e w e e s t”. Van de Smilde ging de reis over Meppel, alwaar wederom vrienden en medestanders waren, naar Zwolle, terwijl Luninga terugkeerde ter geruststelling van de achtergelatenen te Ulrum. Zoo reisde dan de eenvoudige De Cock als een andere Luther naar Worms, hij naar Den Haag. Wat zal deze reis hem goed hebben gedaan! Zeker Ulrum had hem lief! Doch hoe fel laaide de haat op, brandende en aangewakkerd in de pastorieën en huizen der meer aanzienlijken in de dorpen en in de steden. Nu genoot hij van oprechte vriendschap en teedere toegenegenheid. De familie Johannes Ridderinkhof, de vermogende houtkoopman, wonende op dezelfde gracht waar ook Thorbecke was geboren en diens ouders leefden, toen nog de Dijk heeten, thans genoemd naar den grooten liberalen staatsman, verdediger van de Maatregelen tegen de Afscheidenen genomen, ontving de reizigers met groote gastvrijheid. Thans voor het eerst, niet zoovele maanden daarna zouden ten huize van dezen edelen vriend, vele eenvoudigen uit Zwolle's omtrek wachten, biddende of het den Heere mocht behagen De Cock, des nachts gevankelijk uit Kampen geleid en in 't „Spinhuis” gevangen gezet, te bevrijden; welke bede door den Heere werd ingewilligd. Ridderinkhof bracht de beide reizigers per rijtuig naar Nijkerk en aldaar werden ze des Zaterdag hartelijk ontvangen en vriendelijk geherbergd door den wijdvermaarden predikant Ds C. C. Callenbach. Nauw ging het gerucht uit van De Cocks verblijf te Nijkerk of de hamer ging op de deur, de kloppende al den tijd door vernomen, het huis liep vol, nu niet van een vijandige volksmenigte, maar van aanzienlijken en geringen om den man te ontmoeten, wiens stem zoo krachtig had gesproken, wiens daden van zoo groote kloekheid en getrouwheid getuigden. Het was stellig gedurende dit oponthoud in Nijkerks pastorie, dat ook baron P. J. van Zuylen van Nijvelt van de Schaffelaar te Barneveld met zijn vrome vrouw De Cock zullen hebben ontmoet, waarbij zoo diepen indruk op haar door den veel besproken man werd gemaakt.

Een der vrienden van Ds Callenbach bracht na den Zondag, de reizigers, nu vermeerderd met Nijkerks leeraar, naar Utrecht. Eerst naar Klijn, een bekende figuur onder Utrechts vromen; daarna naar Kohlbrugge. Wat zal het dezen goed hebben gedaan den man te ontmoeten aan wien hij voor 'n paar dagen zoo'n langen en betekenissen-vollen brief had geschreven! Ook zou hij Schröter

te IJsselsteijn van Kohlbrugge, zij beiden ha verandering elkan-der voo- hadden gesp- De Cock wil- tot aangezicht- die de „Schia- den gelezen; tot De Cock. het eerste de- reizen naar- eenige weini- liefhadden, ik- hebben on- werd hier a- scharen aan- naast Scholt- Was Calle- plaats werd- zoo kwamen- Hemelvaarts- na den Zon- legdt Moge c- sche boeren- der Groning- werd toch ve- van en zag i- Heusden en- honger zich- dikte, een va- en weldra a- plaats van- opengevall- waardiger zo- De nuance- door een de- in een schri- persoon, ik- dienst baron- nister van j- „een paar- niet op den- nog schier a- De Cock e- dam naar I- zich langer- dringt de tij- Kleine zielen- gers er over- aan gewaag- de aanzienl- Kemp, Capa- weinig verle- heeren, den- en dat zij zic- kunnen loge- dan niet beg- onderstelling- noeren”, doe- 't kleed dier- werpers zou- dier edelen- naam der he- stuk: hun zi- dienst van e- diens dienaar- Costa geschr- den aangena- dose gemaak- den bij meer- hun aanzien- Ter audien- dat hij deze- uit 't veld ke- in audientie- gegeven te e- dig gaf De- (de koning h- verwees, dat- gereformeer- zijn. De kon- hebben dat- mensch was- gestemd hel- de Sire er c- dagen afwij- den kerkera- gevallen onl- Provinciaal- Over Ams- en medesta- Groningen c- nen verschij- over zijn u- schrift over- Voor de- bestuur vers- te lezen v- gunste der- Cock, gewil- las dit gescl- plaats van- dat men h- grond van- procedure- grond van- genoemd. Z- veel blaam

etie. Intusschen
sed, die natuur-
heeft, dan dat
een macht van
geval zijn staat

en zou hier nog
cheidingen tus-
stgesteld, en het
aakt door zijn
omdat in heel
s herhaaldelijk
ok het recht als
Men krijgt dus
macht over ons
lijke autonomie.
naarlijk ook nog
K. S.

RIE
ding.

loten had den
reeds min of
kerts de Wit,
de man die
zorden afgezet
alen dominee
nden, kon De
an Ds Cremer,
e uit het Pro-
de gelegenheid
richt te doen,
tje tot veront-
r haar nederig
ade te willen
konde gehoor
raad voor den
en geplaagde
de hem. Over
Daar voegde
de broeders te
or het drietal
oen nog niet
h destijds een
dierbare vrien-
Doede van
landedelman
stad en lande",
voeten zijn
Van de Smilde
ederom vrien-
Zwolle, terwijl
elling van de
le dan de een-
Luther naar
zal deze reis
rum had hem
op, brandende
en huizen der
in de steden.
chap en teedere
es Ridderink-
woneende op
te was geboren
g de Dijk ge-
ooten liberalen
tregelen tegen
ag de reizigers
oor het eerst;
ten huize van
en uit Zwolle's
n Heere mocht
evankelijken
gevangen gezet,
n Heere werd
le beide reiz-
aldaar werden
n vriendelijk
den predikant
het gerucht uit
de hamer ging
tijd door ver-
een vijandige
en en geringen
tem zoo krach-
ten zoo groote
n. Het was stel-
kerks pastorie,
an Nijeveld van
vrome vrouw
n, waarbij zoo
veel besproken
enbach bracht
meerderd met
st naar Klijn,
vromen; daar-
et dezen goed
en aan wien hij
en betekeniss-
ou hij Schröter

te IJsselstein, toen nog de vriend en verdediger van Kohlbrugge, gaarne hebben ontmoet, opdat zij beiden hadden kunnen vertellen van de groote verandering die in hen was gewrocht sinds zij elkander voor ruim vijf jaar te Dongen in Brabant hadden gesproken. Echter de tijd ontbrak, want De Cock wilde Scholte ontmoeten van aangezicht tot aangezicht. Scholte behoorde ook tot degenen, die de „Schaapskool" met groote instemming hadden gelezen; hij had zich daarop per brief gewend tot De Cock. Over Gorcum reisden zij verder naar het eerste doel, Scholte, om dan gesterkt door te reizen naar Den Haag. Ook in Gorcum woonden eenige weinigen, die de gereformeerde waarheid liefhadden, dies wilden ze niet zonder dezen te hebben ontmoet hun weg voortzetten; Hasselman werd hier bezocht. Deze zal zich later in den strijd scharen aan de zijde van de reformatoren: hij naast Scholte.

Was Callenbach na Utrecht teruggekeerd, zijn plaats werd nu ingenomen door Kohlbrugge en zoo kwamen zij in den heerlijken lentetijd vóór Hemelvaartsdag te Gendern aan en bleven er tot na den Zondag. Nauwer werden de banden gelegd. Moge de Frankische geest van de Brabantse boeren en arbeiders al verschillen van dien der Groninger boeren en kleine luyden, De Cock werd toch verblijd en gesterkt door wat hij hoorde van en zag in Scholte's gemeente, in het land van Heusden en Altena, waar leven was gekomen en honger zich openbaarde; waar een Moorrees predikte, een van Rhee zou worden beroepen te Veen en weldra als vierde Gezelle Meerburg, die de plaats van Van Rhee, op zoo oneervolle wijze opengevallen, onder de mannen der reformatie waardiger zou bezetten.

De nuances tusschen De Cock en Scholte, straks door een der hoogste plaatsbekleeders des lands in een schrijven aan een niet minder invloedrijk persoon, ik bedoel door den minister van eeredienst baron Pallandt van Keppel, aan den minister van Justitie, den befaamden Van Maanen, „een paar ellendelingen" genoemd, traden nog niet op den voorgrond. De vereeniging werd nu nog schier alleen gevoeld.

De Cock en De Wit reisden verder over Rotterdam naar Den Haag! Eerst later zal De Cock zich langer ophouden in Rotte's koopstad; nu dringt de tijd door te reizen naar de residentie. Kleine zielen hebben zich er over vermaakt, nijdigers er over gemeesmuild, onvoorzichtigen zich er aan gewaagd, mede te deelen, dat in Den Haag de aanzienlijke vrienden: de „Graaf", Van der Kemp, Capadose en misschien nog wel anderen een weinig verlegen waren met deze beide boersche heeren, den dominee en den catechiseermeester, en dat zij zich hebben verontschuldigd hen niet te kunnen logeeren. Maar hebben deze criticasters dan niet begrepen, dat zij door deze gewaagde veronderstelling niet De Cock hebben kunnen „kleinereen", doch veeleer spatlen hebben geworpen op 'kleed dier aanzienlijken. De onvoorzichtige roetwerpers zouden door zulk beweren eer 't karakter dier edelen hebben kunnen schaden dan den naam der helden, die zich waagden aan het waagstuk: hun zaak, neen, die van „den waarachtigen dienst van God" te bepleiten bij den koning en diens dienaren. Een brief door Capadose aan Da Costa geschreven in verband met dit bezoek meldt den aangename indruk door De Cock op Capadose gemaakt. Zij dan: De Cock en De Wit logeerden bij meer eenvoudigen, doch hen gewezen door hun aanzienlijke medestanders.

Ter audiëntie ontvangen, merkte de koning wel, dat hij deze dienstknechten van koning Jezus niet uit 't veld konde slaan, toen hij ze elk afzonderlijk in audiëntie ontving. Het werd hen in die ure gegeven te spreken met vrijmoedigheid! Vrijmoedig gaf De Cock als zijn meening te kennen, toen de koning hem naar den minister van eeredienst verwees, dat deze de zaak van de verdediging der gereformeerde waarheid wel niet genegen zoude zijn. De koning zal uit dit antwoord wel vernomen hebben dat deze eenvoudige man geen onnoozel mensch was en des konings geweten zal wel ingestemd hebben met De Cocks vermoeden. Was de Sire er onkundig van dat juist voor een paar dagen afwijzend was beschikt op een request van den kerkeraad waarin hij getuigde tegen het laatst gevallen onbeschaamd verzuwaard vonnis van het Provinciaal Bestuur?

Over Amsterdam, alwaar De Cock nog vrienden en medestanders bezocht, haastte hij zich naar Groningen om bijtijds voor de commissie te kunnen verschijnen, die hem ter verantwoording riep over zijn uitgave en aanprijzing van Kloks geschrift over de Evangelische Gezangen.

Voor de commissie uit het Provinciaal kerkbestuur verschenen, ried men hem eens het boekje te lezen van een zekere Maria Hoogendorp, ten gunste der evangelische gezangen geschreven. De Cock, gewillig goeden raad te volgen, kocht en las dit geschriftje, doch werd niet overtuigd en in plaats van zijn leedwezen te betuigen, vroeg hij dat men hem van ongelijk zou overtuigen op grond van de Heilige Schrift. Het einde van de procedure was dat De Cock werd afgezet op grond van vele overwegingen, alle nadrukkelijk genoemd. Zoo volgde dan dit Bestuur, dat zeer veel blaam treft, den raad van Laurman van

Oosterlittens en De Cock werd „Ter kerke uitgebond". Het doet een weinig vreemd aan, dat dit kerkbestuur De Cock niet verwees naar een geschriftje in Maart van ditzelfde jaar verschenen bij C. L. Meyer, geschreven door den bekeerden Jood H. C. Wolff onder den titel: „Gegronde bewezen onkundigheden, tegengesproken tegen Jacobus Klok en H. de Cock; vergezeld van eene ontboezeming van de waarde onzer evangelische gezangen; benevens de bron aangewezen, waar het kwaad in opgesloten is, dat sommige menschen tot het separatisme overgaan". Aan dit geschriftje was reeds in Januari een ander voorafgegaan van denzelfden schrijver bij A. Hazelhoff, onder den titel: „Iets over den geest des tijds, of waarom die verdeeldheden in de gereformeerde kerk? op een dertigjarige ondervinding gegrond, door jaarlijksche reizen van H. C. Wolff, geboren Israëliet en sedert 1806 lid der Hervormde Gemeente te Groningen, onderzoekt alle dingen en behoudt het goede. Paulus." Deze bekeerde Jood, een cachetschrijver, vertelt dat hem door zijn waardigen vriend Ds V. in de stad U. geraden was de Da Costianen niet in de hand maar uit de hand te werken.

G. KEIZER.
(Wordt vervolgd.)

Lectoraat te Kampen.

Mijn losse opmerking over het lectoraat te Kampen heeft enkele pennen in beweging gebracht. Alle betuigen instemming; althans, zoover ik nagegaan heb; slechts „Goudsche Kb.", Ds Kalkman, verschilt van meening. We lezen:

Het geschil gaat hier niet over de wenschelijkheid van een lector, maar over de vraag, of men zich te Kampen niet eenigszins behelpen moet om niet al te zware lasten op ons volk te leggen.

Pardon, hierover loopt het verschil niet. Behelpen wij men zich in Kampen graag, als 't moet. 't Is er trouwens nog nooit anders dan behelpen geweest (bibliotheek, leercorps). Maar de kwestie is: is een vermindering van het aantal onderwijskrachten te verantwoorden, indien het onderwijs er schade door lijdt? Indien de wetenschappelijke behoefte zelf al jarenlang meebrengt, dat men, instee van naar vermindering, staat naar vermeerdering?

Ds Kalkman spreekt dan over de crisis, etc. Er moet overal bezuinigd worden. En daarna:

Zoo hebben dan ook de curatoren der Theol. School gedaan. Zij hebben eerst naar vermogen bezuinigd om daarna pas ons volk voor te leggen, wat noodig is. Zoo heeft ook de Vrije Universiteit gedaan. Zoo doet elke kerkeraad tegenover de gemeente. Wanneer men dit niet deed, zou men het beste deel van ons volk van zich vervreemden en stranden op dezelfde klip waarop eens Rehabeam gestrand is. Daarom is voor hen een woord, dat er geld genoeg is, zeer pijnlijk. Ongetwijfeld heeft Prof. Schilder het zoo niet bedoeld. Waarschijnlijk heeft hij het oog gehad op een andere groep van ons volk, dat wel geeft, maar nog niet aan het offeren is toegekomen.

Ik ben het er niet mee eens. Om te beginnen: de verhoudingen zijn onevenredig. De Vrije Universiteit beschikt voor dezelfde colleges (ik ga niet verder dan het candidaatsexamen) over meer personeel, dan Kampen heeft gehad, of heeft. Ik misgun dit haar niet; ik heb er echter wel bezwaar tegen, als men dan Kampen afneemt, wat het had. En wat Rehabeam betreft: 't is mij niet duidelijk. Slechts zooveel is mij duidelijk, dat men op deze wijze elk woord pijnlijk kan maken. Men kan een woord, dat algemeen gesproken heeft, dan wel op een deel van het geheel gaan toepassen, maar dat ligt dan niet voor mijn rekening. Ik heb het al gezegd, dat ik geloof, dat wel degelijk met vreugde het noodige zou bijeengebracht zijn. Dat was geen pijn doen, dat was een warme erkenning van de trouw van het gereformeerde volk. Alleen — het moet de dingen weten. Ik heb het dus niet zoo bedoeld, als ik het zei. Niet, zooals Ds K. het ervan maakt.

Het slot loopt hierop uit:

Zij het voor den hoogleeraar, die na 1935 te Kampen met lectorenarbeid bezwaard wordt, dan een troost, dat hij daarin meedraagt aan een last, die op heel ons volk drukt.

Het spijt me, maar dit bewijst, dat Ds K. niet verstaan heeft, waarover het loopt. Er is te Kampen geen enkele hoogleeraar, die thans moet doen, wat kort voor dezen een lector deed. In dit opzicht treedt na 1935 niet iets nieuws in. Maar als de lector was gebleven — dan kon een bepaald vak worden gedoceerd door iemand, die zijn leven aan de studie van dat vak had kunnen geven, en dan kon de hoogleeraar, die nu een theologisch vak erbij gekregen heeft, omdat de lector ontbrak, die anders voor een evenredige en wetenschappelijk wenschelijke arbeidsverdeling was aan te spreken geweest, zich beperken tot wat eerst zijn taak was. Hij doet — ik meen dit wel te mogen toevertrouwen aan de pers — ook

't meerdere werk met vreugde. Hij heeft zelfs zulke opwekkingen tot zelfvertrouwen niet nodig. Maar hij vindt het jammer, dat zonder slag of stoot tot 'n vermindering van werkkrachten is besloten, zonder dat er een vinger uitgestoken is; een maatregel genomen is, die Kampen wetenschappelijke schade toebrengt. Hij vindt het ook een beetje jammer, dat Ds Kalkman aan onverstandige lezers onbedoeld den indruk geeft: die hoogleeraar, die lectoren-werk doet, vindt dat zeker een lastig of minder prettig werk voor hem zelf. De zaak staat heel anders. Als een hoogleeraar lectorenwerk doet, dan doet de man, die in het vak minder knap is, het werk van den ander, die in dat vak zijn meerdere is. Het is makkelijk in te zien, dat een klassieke taal BETER kan gedoceerd worden door wie daarin gepromoveerd is (lector), dan door wie er niet meer aan gedaan heeft, dan een gymnasiast. Men moet de kwestie zuiver stellen: er valt geen enkele hoogleeraar te troosten omdat hij werk beneden „zijn stand" (och arme) te doen krijgt. Maar het Geref. volk moet getroost worden hierover, dat voor een klein beetje geld een vak door een deskundige kon worden gedoceerd, terwijl het nu gegeven wordt door iemand, die, hoe deskundig ook, toch van dat bepaalde vak geen specialstudie gemaakt heeft.

Tenslotte, hoezeer Kampen langzamerhand achteruit gebracht is in het aantal der leerkrachten, toont Ds J. D. Boerkoel („Watergr. Kb."):

Ons trof in het bijzonder de opheffing van het Lectoraat. Vroeger waren er twee, ik meen zelfs eens drie lectoren, die in het eerste, nog niet theologische jaar de literaire vakken onderwezen. Na de benoeming van Dr A. Noordzij tot hoogleeraar in Utrecht, bleef Dr Esser over, en nu gaat deze op zijn 70-jarigen leeftijd ook heen. Daardoor zullen de Professoren vakken moeten onderwijzen, die een voorbereidend karakter dragen, en eigenlijk een voortzetting en uitbreiding zijn van het gymnasium onderricht, vakken dus, die aan een Hoogeschool in elk geval gegeven moesten worden door in die vakken gegradueerden. De V.U. verkeert in dit opzicht in beter conditie; daar worden dergelijke colleges gegeven door hoogleeraren van andere faculteiten.

De psalmen-Jood.

In de N.R.C. schrijft Siegfried van Praag een recensie over een boek, getiteld:

Schalom Asch. Der Trost des Volkes. (Bibliothek Zeitgenössischer Werke. Zürich 1934.)

In de recensie treft deze passus:

Schalom Asch, die aan een zekere persoonlijke slimmheid, de navetel van den echten onbekommerden Oost-Jood paart, voelde, dat dit boek heel gewichtig was. Aan het eind bedankt hij: „Den schepper der wereld, dat Hij hem waardig bevonden heeft, dit boek te beëindigen, waarin het leven van den psalm-Jood beschreven wordt, ter eere Gods en tot troost van de ter neer gedrukte menschheid".

Wat die psalm-Jood is? Men leze:

In Jechiel, den psalmen-Jood, heeft ons Asch een genie geschilderd, dat de moderne letterkunde wat veronachtzaamd heeft en dat men meer in oude hagiographieën tegenkomt: het genie van het medelijden. Soms deed mij die Jechiel denken aan een eenvoudigen en in donkerder gewesten levenden Franciscus van Assisi in Joodsche gedaante. Jechiel was geen vriend van zichzelf. Hij schaamde er zich voor, dat hij niet geleerder was en geen begrip had voor de „pilpoel", het talmoudisch dispuut. Hij was bang, dat hij een zonde deed door de studie van de leer te veronachtzamen, maar hij kon toch zijn arme zieke moeder niet met zware pakken naar de markten en de boeren laten sjouwen en daarom deed hij haar werk. Toch wilde hij God niet onwelgevallig zijn door een onwetende, een „aam-ha-arets" te blijven en des avonds las hij samen met de eenvoudigen, de arbeiders en voertui, in een hoek van het leerhuis psalmen. Zijn vroegere studiegenooten, nu jonge talmoudisten, bespotten hem hierom. Maar in Davids psalmen vond hij vroomheid, liefde en waarheid en de woorden der psalmen werden voor hem de gidsen op zijn weg. Als hij later groot geworden is en een groote onder de armen, een leeraar der eenvoudigen, dan put hij ook zijn wonderlijke gave om menschen te troosten en kracht zelfs gezondheid te geven uit die psalmen. Een waar profeet wil geen profeet zijn. Hij is er te nederig voor. Zoo wil de volwassen en in leed en medelijden gerijpte Jechiel ook geen leeraar en wonderdoener der eenvoudige dorpsjoden zijn. Maar hij moet het, God, die zich aan hem openbaart in zijn roeping en de anderen, die God in hem herkennen, willen dat zoo. En Jechiel volbrengt wonderen, wonderen van menschenliefde. Dit kan hij doen op de wegen van zijn bovennormalen aanleg om de klachten der ziel te vernemen en te weten hoe ze te stillen. Geleerd gezegd: een sympathetisch genie. Het wonderbaarlijke verklaart Asch niet rationalistisch, noch als pure magie. Hier werken zielsverbindingen tusschen den mensch en zijn Godheid en tusschen mensch en mensch.

Iets van de kleurige epiek, welke de Oost-Joodsche letterkunde der negentiende eeuw kenmerkte, is in dit boek teruggekomen. Men ziet er het leven van de markten en van de Poolsche dorpen en straatwegen. Allerlei markante Poolsche en Joodsche volkskoppen kijken ons aan. We zijn op bezoek bij een ouderwetschen en zonderlingen Poolschen graaf, heer en meester over zijn onderdanen, die om zich te amuseeren af en toe een buldog op ze afhaist en diezelfde onderdanen toch graag tot goede burgers in Voltairiaanschen zin wil opvoeden. Dorpsidioten, wellustige verschoppelingen, Poolsche popen en chassidische rabbijnen, heel een wereld van menschen, die vooral hen,